

Viyana'da mehter ters teper

Zafer Özcan Aksiyon
December 12, 2005

Kayseri raporuyla dikkatleri üzerine çeken Avrupa İstikrar Enstitüsü'nün Avusturyalı direktörü Gerald Knaus, Türkiye'nin halen Avrupa'da ciddi bir imaj sorunu olduğunu düşünüyor. Knaus'a göre Avrupalının zihninde de halen tarihten gelen korkular var ve mehterli tanıtımlar ters etki bırakabiliyor.

Aralarında gazeteci ve akademisyenlerin de olduğu bir grup tarafından kurulan Avrupa İstikrar Enstitüsü (ESI) son bir yıldır yaptığı çalışmalarla Türkiye'de ismini duyuran bir sivil toplum kuruluşu. Asıl ilgi alanı Balkanlar ve Doğu Avrupa olan Berlin merkezli enstitünün başında Avusturyalı Gerald Knaus var. Türkiye'ye özel bir ilgi gösteren enstitünün bir şubesi de İstanbul'da. Kayseri'deki değişim ve muhafazakârlığın ele alındığı raporu kısa süre önce yayımlayan ESI, şimdi de Avrupa'daki Türkiye imajını, özellikle Avusturya toplumunun Türkiye'ye bakış açısını inceliyor. Yakında kamuoyuna açıklanacak raporu ve Türkiye ile Avrupa arasındaki algı konusunu Gerald Knaus'la konuştu. Ona göre Avrupa'daki milletler Türkiye'yi yanlış tanıyor, üretilen gerçek dışı vehimler korkuları besliyor. Buna karşılık Türkiye de kendini AB ülkelerinde doğru anlatmak için yeteri kadar çaba göstermiyor.

ESI, neden Balkanlar ve Doğu Avrupa'ya ilgi gösteriyor?

Balkanlar'daki değişimi tarif etme ve yeni siyaset üretme konusunda Avrupalı kuruluşların çok başarılı olmadığını gözlemledik. 1999'da Balkanlar'da yerleşik medya mensubu çok azdı. Yine az sayıda akademisyen saha araştırması yapıyordu. Bunun siyasi sonuçları da olumsuz oluyordu. Bir sorun olduğunda karar alıcılar 5 sene öncesinin Balkanlar'ına ait verileri ele alıp karar veriyor, bugünü anlamadıkları için yanlış sonuçlara ulaşıyorlardı. 1999'dan beri iki şey yaptık. Bir tanesi Bosna, Sırbistan, Makedonya ve Kosova'da araştırmalar yaptık. Ayrıca, Avrupa'da kurduğumuz geniş ilişki ağı sayesinde bulgularımızı kilit konumdaki insanlara ulaştırdık. Avrupa'nın Balkanlar'a genişlemesinin AB için de iyi olacağını hep savunduk. Türkiye'ye de bu sebeple geldik.

Türkiye de bu genişlemenin bir parçası mı olmalı?

Önümüzdeki 10 sene boyunca jeopolitik açıdan AB'nin karşılaşacağı en önemli ve zorlu konu Güneydoğu Avrupa genişlemesidir ki Türkiye de buna dâhildir. Aslında biraz kaderin cilvesi olacak, ama buna "Osmanlı genişlemesi" de diyebilirsiniz. Çünkü eskiden Osmanlı İmparatorluğu'na ait olan topraklara doğru genişliyor AB.

Peki Türkiye hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türkiye çok büyük ve karmaşık bir ülke. Çok hızlı değişiyor. Hakkında doğru yorum yapmanın uzun zaman alacağını biliyoruz. Birçok Batılı uzmandan farklı

olarak biz bir konu hakkında yorum yapmadan önce, çok derin araştırma yapmayı tercih ediyoruz. Bir günlüğüne Diyarbakır'a gidip Kürt sorunu nasıl çözülecek diye hüküm vermeye çalışmıyoruz. Üç çalışma alanı üzerine yoğunlaştık. Birincisi Orta Anadolu'daki değişim. Buna çok vakit ayırıyoruz. İkincisi Avrupa'daki Türkiye ile ilgili tartışmaların analizi. Üçüncüsü ise Türkiye'deki Avrupa tartışmalarının analizi.

İlk aşamadaki tespitleriniz neler?

Öncelikle Orta Anadolu'daki başarı hikâyeleri Avrupa'da yeteri kadar bilinmiyor ve anlatılmıyor. Türkiye'nin imaj sorununda bu bilinmezlik önemli rol oynuyor. Türkiye'deki tartışmalarda, özelliklerle reformlarla ilgili hazırlıklarda, diğer Avrupa ülkelerinin tecrübelerinden yeteri kadar yararlanılmadığını gördük. Hâlihazırda genişleme sürecinde olan ülkeler ve AB'nin yeni üyeleri arasındaki görüşmelerde, tecrübelerden nasıl ders çıkarılabileceğinin tartışıldığını ve karşılaştırmalar yapıldığını tespit ettik. Avrupa ülkelerinde Türkiye ile ilgili tartışmalar eksik bilgi ile yapılıyor.

Peki, sizin açınızdan neden Orta Anadolu?

Türkiye'yi anlamak için Orta Anadolu'yu anlamanın çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Kayseri Türkiye için iyi bir ayna; çünkü istatistikî olarak ortalama rakamlara sahip. Hakkâri, Ağrı, Antalya ya da İzmir, Türkiye üzerine bize Kayseri kadar veri üretemez. Orta Anadolu'nun ilginç olmasının başka sebebi, dindar olarak bilinmesi, imajının bu yönde olması. Şöyle bir gerçek de var: Açıkça söylenirse de Türkiye'nin üyeliğinden endişe duyan birçok Avrupalının kafasındaki temel soru, çok dindar bir Türk kesiminin Avrupa'ya uyum sağlayıp sağlayamayacağıdır. Biz bir senelik araştırma sonucunda şunu söyleyebiliriz. Nasıl Protestan İskandinavya ülkeleri, Katolik Kuzey İtalya ya da Ortodoks Bulgaristan bunu yapıyorsa Müslüman Orta Anadolu da yapabilir.

Sizden farklı olarak Avrupalılar genellikle Diyarbakır'a ilgi gösteriyor. Bu bir siyasi tercih mi?

Türkiye'nin doğusundaki meseleyi ben bir kalkınma meselesi olarak da ele alıyorum. Türkiye üye olursa orası AB'nin en fakir bölgesi olacak. Şahsen, Türkiye'nin doğusundaki kalkınma sorununa AB'nin yeteri kadar odaklanmadığını düşünüyorum. Doğu ile ilgili yorumların birçoğu o konuda inceleme yapmadan yazılıyor. Türkiye'nin geri kalanından müstakil olarak algılanıyor. Türkiye'nin her tarafı aynı değil.

Peki Avrupalılar Türkiye'nin doğusunda hangi konuya odaklanıyor o zaman?

AB kurumlarının, özellikle de ekonomik ve sosyal gelişme üzerine odaklanan kurumların bölgeye yeterince kalkınma odaklı bakmadıklarını gözlemledim. Ciddi çalışma çok az bu konuda. Oysa AB'nin, belki de en önemli tecrübe ve birikimi bu alandadır. Bütçesinin ikinci en büyük payı bölgesel kalkınma projelerine ayrılmıştır. Buna rağmen AB'nin Türkiye'nin doğusuyla ilgili algılaması yetersiz kalıyor. Türkiye artık müzakere yapan bir aday olarak AB tarafından kalkınma odaklı düşünülmeli. Çünkü Türkiye'nin kalkınma problemleri artık Avrupa'nın kalkınma problemi haline gelmiştir. AB, doğu konusundaki algılamasını değiştirecek ve oradaki sorunların asıl sebebinin ekonomik kalkınmanın gerçekleşmemesi olduğunu görecektir. AB artık Türkiye'yi bir bütün olarak görmeye başlayacak ve Doğu'nun kalkınmasını kendi sorunu gibi görecektir. Bu hem bir temenni hem de sürecin olması gereken bir parçasıdır çünkü bütün diğer ülkelerde bu böyle oldu.

Bir Avusturyalı olarak Türkiye'nin AB üyeliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Uzun yıllardır ülkemde yaşamıyorum. Almanya'daki durumu daha iyi değerlendirebilirim. Son 5 aydır ESI Avusturya'daki tartışmaları yakından izlediğinden Viyana'nın bir sorun çıkaracağını önceden görmüştük. Avusturya'daki bütün kilit partiler Türkiye'nin üyeliğine soğuk bakıyor. Biz sorunu, en karşıt olan yüzde 15'te görmüyoruz. Avusturya halkının yüzde 15'i zaten AB'ye karşı, AB'nin genişlemesine karşı ve doğal olarak da Türkiye'nin üyeliğine karşı. Bence asıl sorun hem merkezdeki hem merkez sol ve sağdaki ılımlı kesimlerin Türkiye'ye karşı olması. Bunun üzerinde durmak lazım. Mesela sol kesim, Türkiye'den ucuz işgücü geleceğini, AB'deki işçilerin hayatının zorlaşacağını, bu sebeple sosyal standartların düşeceğini sanıyor. Türkiye'nin zaten ortak pazara bir yönüyle dâhil olduğunu, Gümrük Birliği üyesi olduğunu bilmiyorlar. Diğer bir kesim, Türkiye'nin ordusunun kuvvetli olmasından dolayı bu ülkenin üyeliği ile AB'nin daha militer bir yapıya bürüneceğini, bunun AB'yi farklı cephelerde savaşlara sürükleyeceğini düşünüyor. Halbuki Türkiye'nin böyle bir yapısı yok. Hatta Irak gibi konularda daha da geri duran bir ülke oldu. Bir diğer kesim de, Türkiye'yi ABD'nin AB içindeki Truva Atı olarak görüyor. Türk-Amerikan ilişkileri hakkında çok şey söylenebilir belki; ama Türkiye'nin ABD'nin uydusu olduğu söylenemez, en son Irak savaşında da bu görüldü zaten. Avusturya'da yanlış bir Türkiye imajı var, bunu bilmek lazım.

Nereden kaynaklanıyor bu yanlış imaj?

Size biraz kışkırtıcı bir soru ile cevap vereyim: Türk halkı Romanya'daki gelişmeleri ne kadar yakından izliyor? 23 milyon kişilik bir ülke, Türkiye'ye yakın, ortak tarihiniz var. Ama sizin için öncelik değil. Birçok Avusturyalı da bu durumda. Türkiye'yi izlemiyor ve bilmiyor.

-Ama Türkiye, Romanya için bir karar verici değil. Avusturya ise Türkiye'nin geleceği açısından çok önemli bir kararda söz hakkına ve veto yetkisine sahip... Doğru söylüyorsunuz. Önümüzdeki en önemli zorluk,

Türkiye'nin hem Avusturya'ya hem diğer Avrupa ülkelerine kendini doğru anlatmasıdır. Türkiye'nin Avusturya'da tanıtılması açısından son iki senedir hiçbir şey yapılmadı. Romanya'nın da Avusturya'da bir imaj sorunu vardı; ama orada bir kültürel enstitü kurdular ve birçok faaliyet yapıyorlar. Avusturya'da görevli Romanyalıların hepsi Almanca biliyor ve basını çok iyi bilgilendiriyorlar. Türkiye için bu söz konusu değil. Avusturya'da son iki senedir Türkiye ile ilgili tartışmalarda hiçbir Türk varlığı yoktu. Bir de Türkiye'nin değişik seviyelerde kendini anlatması için yapısal değişiklikler olmalı. Bunun için diplomatlar yetmez, halk diplomasisi kanallarının açılması lazım. Türkiye'nin her ülkeye ayrı ayrı ve farklı argümanlarla etki etmesi lazım. Bu işin bir de kültürel boyutu var. Mesela Avusturya'da tanıtım yaparken mehter takımını götürmemek lazım. Çok hoşlar ama yerleşik imajı değiştirmiyorlar. Türkiye'deki muhafazakâr dindar kesimlerin de Avrupa karşıtı olmadıklarını göstermek lazım. Avusturya'daki kuyu Katolikler Avrupalı olabiliyorsa Türkiye'deki muhafazakârlar da olabilir. Avrupalılara Türkiye'nin bu yüzünü de göstermek gerekiyor.

Tamam Avusturya halkı tam bilmiyor olabilir. Peki, Türkiye'yi doğru bildiğini sandığımız siyasilerin derdi nedir?

Onların çok basit bir mazereti var. Kamuoyu araştırmalarında halkın yüzde 70'i Türkiye'nin üyeliğine endişe ile baktığı ortaya çıkarsa, politikacılar da tavırlarını buna uyarlayacaktır. Bütün bu süreçte Türkiye'nin ilerlemesini aslında Avusturyalı politikacılar kabul etti ve kritik noktalarda sorun çıkarmadılar. Mesela 1999 Helsinki kararında. 3 Ekim'deki tavır ise Türkiye'den çok Hırvatistan'la ilgiliydi; çünkü Avusturya Hırvatistan'ın üyeliğine çok sıcak bakıyor. Hırvatistan'la müzakerelere yeşil ışık yakıldığı an Avusturya Türkiye'nin önündeki engeli kaldırdı. Aslında siyasi elitler, Türkiye'nin üyeliğini engeller tavır almıyor ama halka böyle bir imaj veriyorlar.

Türkiye'nin müzakere süreci tam üyelikle sonuçlanırmı?

Şimdiye kadar bu süreci yaşayıp da üye olmayan hiçbir ülke olmadı. Polonya'nın çok büyük bir tarım sektörü var, Romanya çok fakir ve imajı çok kötü. Yakından bakıldığında süreç nesnel, veriye dayalı ilerleyen, siyasi olmayan, teknik bir süreç. Avrupa Komisyonu yürütüyor. Türkiye'nin durumuna baktığınızda Fransa'daki referandum gibi gelişmelere rağmen Avrupa Komisyonu ölçütlerini hiç değiştirmede. Türkiye yapması gerekenleri yaparsa süreç devam edecektir. Sonuçta bu süreci yaşayan her ülke olumluya gitmiştir. Bir taraftan Türkiye değişecek, bir taraftan bunu Avrupa'ya anlatması gerekecek. Bugüne kadar Türkiye'nin kaydettiği ilerlemeye bir bakın. Geçen yıl 25 Avrupa komiseri, AP üyelerinin üçte ikisi ve 25 üye ülke Türkiye'nin müzakereye başlamasını kabul etti ve destekledi. 4 sene önce bunlar mümkün değildi. Bunun sebebi Türkiye'nin 4 senelik başarı hikâyesidir. Bu başarı hikâyesi 10 senelik olursa o zaman şimdi hayal olarak gördükleriniz de gerçek olacak.